januari 2009

Infogids voor hulpverleners en begeleiders van mensen zonder wettig verblijf

VLAAMS MINDERHEDEN CENTRUM VZW

Vooruitgangstraat 323/bus 1 – 1030 Brussel
T 02/205 00 50 – F 02/205 00 60
info@vmc.be – www.vmc.be

INFOGIDS VOOR HULPVERLENERS EN BEGELEIDERS VAN MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF
Een uitgave van het Vlaams Minderhedencentrum vzw

Samenstelling: Tine Debosscher
Foto's: Layla Aerts (cover, fiches 01 en 04), Frédéric Pauwels /Luna (Dokters van de Wereld) (fiche 02), VMC (fiches 03, 05 en 06), Ivo Delrue (fiche 07), Stad Antwerpen (fiche 08), BON vzw (fiche 10) , IOM (fiche 11), Marcel Van Coile (fiche 12).

Vormgeving en opmaak: Gestalte / grafische vormgeving

In samenwerking met: Foyer vzw (Integratiecentrum Brussel), ODiCe (Oost-Vlaams Diversiteitscentrum), de8 (Antwerps Minderhedencentrum), Intercultureel Netwerk Gent, OR.C.A (Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten) en Medimmigrant.

De infogids is gratis te downloaden op www.vmc.be/toolbox

Januari 2009

Voor de meest actuele informatie:
Websites Vlaams Minderhedencentrum: www.vmc.be en www.vreemdelingenrecht.be
Website Dienst Vreemdelingenzaken: www.dofi.fgov.be

Verantwoordelijke uitgever: Marleen Heysse
Vlaams Minderhedencentrum vzw – Aromagebouw
Vooruitgangstraat 323 bus 1 – 1030 Schaarbeek
T 02 205 00 50 – F 02 205 00 60

WWW.VMC.BE

Wat vind je in deze infogids?

Je komt in contact met mensen zonder wettig verblijf.
Je wil een zicht krijgen op hun vaak complexe levenssituatie.
Je wil met hen nadenken over een zinvolle toekomst.

Correcte informatie is de basis voor een degelijke begeleiding.
De *Infogids voor hulpverleners en begeleiders van mensen zonder wettig verblijf* zet de zaken objectief en realistisch op een rijtje.

De gids bestaat uit twaalf themafiches:

De Infogids geeft per thema:
> een begrijpbaar juridisch kader
> objectieve en betrouwbare informatie

De Infogids helpt je om:
> mensen zonder wettig verblijf te informeren over hun rechten en plichten;
> mensen zonder wettig verblijf door te verwijzen;
> met mensen zonder wettig verblijf na te denken over hun toekomst en met hen op zoek te gaan naar een weg uit het illegaal verblijf.

Opgepast:
De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties. Op elke fiche staan linken naar websites waar je de meest recente en gedetailleerde informatie vindt.

Het Vlaams Minderhedencentrum bundelt de meest actuele informatie, aangevuld met regelgeving, publicaties en adressen op de volgende websites:
> **www.vreemdelingenrecht.be**
> **www.vmc.be** > verblijfsstatuut > illegaal verblijf

Opmerkingen over de informatie in deze infogids kan je sturen naar
tine.debosscher@vmc.be.

01 Zonder wettig verblijf in België

IN DEZE FICHE

Een **persoon zonder wettig verblijf** is niet of niet meer in het bezit van een geldig verblijfsdocument. Onwettig verblijf is strafbaar. Meestal krijgt die persoon het bevel om het land te verlaten.

Mensen zonder wettig verblijf hebben een aantal **basisrechten**. Ze hebben dezelfde **plichten** als andere inwoners van het land.

Overheidsambtenaren hebben een meldingsplicht. Andere diensten en instellingen niet. Mensen zonder wettig verblijf kunnen bij hen terecht zonder dat ze bang moeten zijn aangegeven te worden.

Hulp uit humanitaire overwegingen aan mensen zonder wettig verblijf is niet strafbaar. Misbruik maken van hun kwetsbare situatie wel.

Documenten zijn heel belangrijk: ze moeten goed bijgehouden en opgevolgd worden.

❶ WAT IS 'ZONDER WETTIG VERBLIJF'?

Elk land kan een immigratiewetgeving uitbouwen. Die bepaalt hoe mensen met een andere nationaliteit het recht kunnen verwerven om er te verblijven. Een persoon is zonder wettig verblijf in een land als hij of zij volgens de immigratiewetgeving niet of niet meer in dat land mag verblijven.

Mensen zonder wettig verblijf worden ook 'zonder papieren', 'clandestienen', 'uitgeprocedeerden' of 'illegalen' genoemd.

Sommige mensen zonder wettig verblijf zijn als toerist België binnengekomen, en blijven langer dan hun visum toestaat.

Anderen steken clandestien de grens over. Hun verblijf wordt niet geregistreerd.

Nog anderen hebben een verblijfsprocedure doorlopen, en hadden tijdens die periode wel een tijdelijk verblijfsdocument. Op het einde van hun procedure verliezen ze hun verblijfsrecht, maar ze blijven toch in België.

Er zijn ook heel wat 'pendelmigranten' die wettig en onwettig verblijf afwisselen.

❷ ONWETTIG VERBLIJF IS STRAFBAAR

Onwettig verblijf in België is strafbaar. In principe kan iemand zonder wettig verblijf veroordeeld worden tot een gevangenisstraf van drie maanden. Dat gebeurt zelden. De Belgische autoriteiten geven eerder een bevel om het land te verlaten, een uitwijzingsbevel. Wie daar geen gevolg aan geeft, loopt het risico op een gedwongen uitwijzing.

Overheidsambtenaren hebben de plicht strafbare feiten te melden. In principe moeten zij mensen zonder wettig verblijf aangeven bij het parket. Maar dat gebeurt zelden.

Andere organisaties en personen hebben in België geen meldingsplicht. Mensen zonder wettig verblijf kunnen, zonder angst om aangegeven te worden, aankloppen bij een sociale dienst, OCMW, school, vakbond, notaris, ziekenhuis, dokter of apotheker.

❸ PLICHTEN GELDEN VOOR IEDEREEN

—

Iedereen op het Belgische grondgebied wordt geacht de Belgische wetten te kennen en te respecteren.

Ook iemand zonder wettig verblijf kan een boete krijgen of vervolgd worden voor een misdrijf. Contracten moeten nageleefd worden. Bijvoorbeeld het betalen van energierekeningen (gas, water, elektriciteit). Maar ook huurcontracten, koopovereenkomsten, schuldverbintenissen.

❹ ZONDER WETTIG VERBLIJF BETEKENT NIET ZONDER RECHTEN

—

Mensen zonder wettig verblijf hebben een zeer beperkte toegang tot rechten en diensten in België. Veel rechten worden alleen maar toegekend aan mensen die een geldig verblijfsdocument hebben.

Sommige mensen zonder wettig verblijf hebben een verblijfsprocedure achter de rug. In dat geval blijven bepaalde 'uitlooprechten' tijdelijk nog gelden, zoals het recht op kinderbijslag of aansluiting bij een ziekenfonds.

Op basis van onze eigen grondwet en internationale verdragen hebben mensen zonder wettig verblijf een aantal basisrechten. De Infogids schetst het juridisch kader daarvoor.

❺ HUMANITAIRE HULP AAN MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF IS NIET STRAFBAAR

—

Artikel 77 van de Vreemdelingenwet zegt dat een vreemdeling zonder wettig verblijf helpen of bijstaan niet strafbaar is, als die hulp of bijstand vooral uit humanitaire overwegingen verleend wordt.

Vrijwilligers, professionele hulpverleners of ambtenaren mogen medische hulp verlenen, voedsel, kledij of onderdak geven, of op zoek gaan naar een oplossing voor de verblijfssituatie. Ze kunnen daarvoor niet vervolgd of gestraft worden.

Economische motieven mogen ook een rol spelen bij het verlenen van bijstand, voor zover ze niet primeren op de humanitaire overwegingen. Een verhuurder mag bijvoorbeeld een (correcte) huurprijs vragen voor een woonst.

❻ MISBRUIK MAKEN VAN DE KWETSBARE SITUATIE VAN MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF IS WEL STRAFBAAR

—

Bijvoorbeeld: huisjesmelkers en werkgevers van clandestiene werknemers kunnen vervolgd worden.
Mensen zonder wettig verblijf over de grens brengen wordt beschouwd als mensensmokkel en is strafbaar. Mensensmokkel is een misdrijf als het doel is om er financieel voordeel uit te halen.

Maar er is ook een algemene strafbepaling die zegt dat wie 'wetens en willens' mensen helpt om de migratiewetgeving te overtreden, ook strafbaar is, behalve als dat voornamelijk om humanitaire redenen gebeurt.

❼ DOCUMENTEN ZIJN BELANGRIJK

—

Documenten zijn in onze samenleving erg belangrijk. Ook mensen zonder wettig verblijf doen er goed aan documenten zorgvuldig bij te houden.

Welke documenten zijn belangrijk?

> documenten van officiële instellingen: Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, gemeente, politie, OCMW, Justitie

> documenten uit het land van herkomst: paspoort, identiteitskaart, rijbewijs, diploma's, geboorteakte

> huurcontract, vormingsattest, medische documenten, belangrijke facturen en ontvangstbewijzen, abonnementen en lidkaarten

Enkele tips voor het omgaan met documenten:

> kopieer belangrijke documenten of geef ze in bewaring bij een advocaat of een andere vertrouwenspersoon

> leg overeenkomsten altijd schriftelijk vast (met handtekening en datum)

> neem een persoonlijke en veilige brievenbus/postbus

> vraag uitleg aan een hulpverlener of een advocaat over een officieel document

> respecteer de termijnen op officiële documenten

> meld een verhuizing aan alle instanties bij wie een procedure loopt, zoals DVZ, gemeente, OCMW of Raad van State, maar ook bij de bank, gas- en elektriciteitsmaatschappij

> laat bij verhuizing uw post nasturen (DoMy-Move-dienst van de Post)

Opgepast!

De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:
www.vreemdelingenrecht.be
www.vmc.be
(> verblijfsstatuut > illegaal verblijf)
www.dofi.fgov.be

Opmerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be

02 Gezondheidszorg

IN DEZE FICHE

- ❶ Betaling van medische kosten
- ❷ Dringende medische hulp
- ❸ De centrale speler: het OCMW

De gezondheidszorg voor mensen zonder wettig verblijf wordt geregeld via de procedure **'dringende medische hulp'**. De hulp is preventief of curatief, ambulant of residentieel. Dat wil zeggen dat ze verder gaat dan dringende medische verzorging bij een ongeval of ernstige ziekte.

Er zijn **drie voorwaarden** om in aanmerking te komen voor dringende medische hulp:
> De patiënt is behoeftig.
> De patiënt verblijft onwettig in België.
> De arts geeft een attest voor het OCMW. Dat attest bepaalt dat de patiënt nood heeft aan dringende medische hulp.

Het OCMW onderzoekt de eerste twee voorwaarden in een sociaal onderzoek en beslist dan of het de medische kosten voor zijn rekening neemt. Het OCMW betaalt de arts en vordert de kosten terug van de federale overheid (POD Maatschappelijke Integratie).

❶ BETALING VAN MEDISCHE KOSTEN

VIA DE ZIEKTEVERZEKERING, EEN PRIVÉVERZEKERING, EEN TENLASTENEMER

Sommige mensen zonder wettig verblijf hebben een geldige ziekteverzekering of een privéverzekering.
Anderen kunnen een beroep doen op een persoon die in het kader van hun verblijf in België een tenlasteneming tekende.

DRINGENDE MEDISCHE HULP

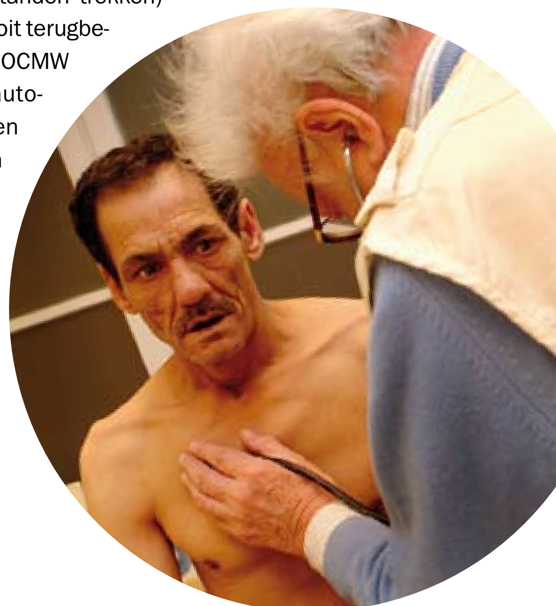
De procedure *Dringende medische hulp* is uitsluitend bedoeld voor mensen zonder wettig verblijf. We beschrijven ze hieronder.

❷ DRINGENDE MEDISCHE HULP

WAT VALT ONDER DRINGENDE MEDISCHE HULP?

De RIZIV-nomenclatuur is de lijst van geneeskundige prestaties die het ziekenfonds geheel of gedeeltelijk terugbetaalt. Voor de terugbetaling bij dringende medische hulp aan het OCMW door de POD Maatschappelijke Integratie, is deze lijst een richtinggevend instrument. Ze is niet dwingend.

Sommige zaken betaalt de POD Maatschappelijke Integratie niet terug aan het OCMW via de procedure dringende medische hulp, maar ze zijn in individuele gevallen al wel toegekend via rechtspraak, bijvoorbeeld luiers of contactlenzen. Een bril voor een kind jonger dan 12 jaar wordt meestal wel aanvaard voor terugbetaling. Boven die leeftijd beslist men geval per geval. Bepaalde tandbehandelingen (bijvoorbeeld implantaten of tanden trekken) worden bijna nooit terugbetaald. Maar het OCMW kan altijd autonoom beslissen om de kosten op zich te nemen.

Dringende medische hulp gaat veel verder dan de dringende medi-

sche verzorging na een ongeval of ernstige ziekte. Ze omvat ook curatieve en preventieve hulp zoals een operatie, een bevalling, een medisch onderzoek (in een ziekenhuis of bij een dokter), of kinesitherapie en medicatie.
De zorg kan ambulant of in een verplegingsinstelling verstrekt worden.
Ook psychiatrische ziekenhuizen en verzorgingstehuizen kunnen dringende medische hulp verstrekken.

DE NORMALE PROCEDURE 'DRINGENDE MEDISCHE HULP'

Mensen zonder wettig verblijf met medische klachten gaan het best eerst naar het OCMW van de gemeente waar ze verblijven. Al te vaak gaan mensen zonder wettig verblijf rechtstreeks naar de dienst Spoedgevallen van het ziekenhuis zonder dat er sprake is van een spoedgeval. Dat is af te raden: ze lopen het risico dat het OCMW weigert de rekening te betalen.

De procedure verloopt als volgt:

> Een persoon zonder wettig verblijf die medische verzorging nodig heeft, meldt zich bij het OCMW van de gemeente waar hij gewoonlijk verblijft.
> Het OCMW onderzoekt of de persoon behoeftig is en onwettig verblijft in België.
> Als beide voorwaarden vervuld zijn, neemt het OCMW de medische kosten op zich (tenlasteneming).
> Met een betalingsverbintenis van het OCMW kan de persoon naar een dokter of een ziekenhuis. Soms werkt het OCMW met een lijst van zorgverstrekkers met wie het een samenwerkingsakkoord ('conventie') heeft.
> Na het verstrekken van de medische zorg stuurt de arts een 'attest van Dringende medische hulp' naar het OCMW. Het OCMW betaalt de arts.
> De POD Maatschappelijke Integratie wordt op de hoogte gebracht van de medische verzorging. Die dienst betaalt de medische kosten terug aan het OCMW.

DE PROCEDURE IN GEVAL VAN NOOD

Wanneer de medische verzorging echt dringend is en de betrokkene geen contact kan opnemen met het OCMW vóór de verzorging, kan hij ook rechtstreeks naar de dokter of het ziekenhuis gaan. Hij moet zo snel mogelijk de dokter en de sociale dienst van het ziekenhuis verwittigen dat hij niet is aangesloten bij een ziekenfonds en de factuur niet kan betalen.

Het is heel belangrijk dat het ziekenhuis zo snel mogelijk (bij voorkeur nog de dag zelf) contact opneemt met het bevoegde OCMW, namelijk:

> het OCMW van de verblijfplaats van de patiënt
> in uitzonderlijke situaties: het OCMW van de gemeente waar het ziekenhuis of de arts gevestigd is.

❸ DE CENTRALE SPELER: HET OCMW

—

WELK OCMW IS BEVOEGD?

Het OCMW van de verblijfplaats
Normaal is het OCMW van de gemeente of stad waar de persoon zonder wettig verblijf gewoonlijk verblijft, bevoegd.
Een persoon zonder wettig verblijf die medische verzorging nodig heeft, moet zich melden bij het OCMW van de gemeente waar hij gewoonlijk woont.

Bij verhuizing naar een andere gemeente moet de persoon zonder wettig verblijf een nieuwe aanvraag voor dringende medische hulp indienen bij het OCMW van de nieuwe verblijfplaats. Dat OCMW is niet verplicht om de dringende medische hulp van het vroegere OCMW over te nemen. Meestal doet het dat wel en blijft de continuïteit van de medische verzorging verzekerd.

Het OCMW van de plaats waar de zorg verstrekt is
Soms is medische verzorging meteen noodzakelijk en gaat de persoon zonder wettig verblijf naar de afdeling Spoedgevallen van het dichtstbijzijnde ziekenhuis. In dat geval is het OCMW van de plaats waar de zorg verstrekt is, bevoegd.

Voorwaarden zijn:

> de verzorging is onvoorzien
> de verzorging is dringend

Bijkomende voorwaarden zijn:

> de aanvraag gebeurt tijdens het verblijf in het ziekenhuis
> of de verblijfsplaats van de patiënt kan niet achterhaald worden.

SOCIAAL ONDERZOEK

Komt een persoon zonder wettig verblijf aankloppen bij het OCMW, dan moet het OCMW nagaan:

> Verblijft de persoon in de gemeente?
> Is hij zonder wettig verblijf in België?
> Is hij behoeftig?

Dat gebeurt via een sociaal onderzoek. De invulling van dit sociaal onderzoek verschilt van OCMW tot OCMW.

TENLASTENEMING DOOR HET OCMW

Het OCMW neemt de kosten ten laste als het sociaal onderzoek bepaalt dat de persoon onwettig verblijft en behoeftig is.
Het OCMW geeft dan een betalingsverbintenis aan de patiënt als garantie voor de zorgverstrekkers.
Sommige OCMW's werken hiervoor met een medische kaart.

WEIGERING VAN TENLASTENEMING DOOR HET OCMW

Woont de persoon zonder wettig verblijf in bij iemand anders, dan kan het OCMW rekening houden met de inkomsten van de medebewoner.
Het zal weigeren de persoon ten laste te nemen wanneer het oordeelt dat de bewoners over voldoende financiële middelen beschikken. Een jurist of advocaat kan de betrokkenen raad geven. → zie fiche 08 'Juridische bijstand'

Weigert het OCMW de medische kosten ten laste te nemen, dan vraagt de persoon zonder wettig verblijf het best een bevestiging op papier. Hij kan binnen de drie maanden een beroep indienen bij de arbeidsrechtbank, met de hulp van een advocaat.

TERUGBETALING AAN HET OCMW

Na een geneeskundige verzorging van een persoon zonder wettig verblijf, heeft het OCMW 45 dagen om de POD Maatschappelijke Integratie op de hoogte brengen. Als dat niet gebeurt, betaalt de POD Maatschappelijke integratie de gemaakte kosten niet terug aan het OCMW.
Daarom hanteren OCMW's vaak de norm dat een arts of ziekenhuis het dossier binnen de vijftien à dertig dagen na de verzorging moet doorsturen naar het bevoegde OCMW. Dat heeft dan zelf nog twee weken tot één maand om het dossier voor de POD Maatschappelijke integratie in orde te brengen.

MEDISCHE KAART

Sommige OCMW's werken met een medische kaart, ook voor mensen zonder wettig verblijf.
De medische kaart garandeert zorgverstrekkers dat het OCMW de medische kosten voor de patiënt zonder wettig verblijf zal betalen. Het attest 'dringende medische hulp' blijft wel noodzakelijk.

Een medische kaart kan beperkt worden in de tijd. Soms is ze geldig zolang een bepaalde behandeling duurt.

De POD Maatschappelijke Integratie raadt de OCMW's in een omzendbrief aan om te werken met een medische kaart.

MEDISCHE CONVENTIE

Een OCMW kan met verschillende huisartsen, specialisten of ziekenhuizen conventies afsluiten. Een conventie is een concrete afsprakenbundel tussen de zorgverstrekker en het OCMW over dringende medische hulp.

In een conventie staan afspraken over medicatie, de termijnen die te respecteren zijn voor het opsturen van documenten, doorverwijzing naar huisartsen, contactgegevens.
Een medische conventie hoeft zich niet te beperken tot mensen zonder wettig verblijf. Ze kan ook afgesloten worden voor andere groepen voor wie ons gezondheidssysteem moeilijk toegankelijk is.

VERTROUWELIJKHEID VAN DE INFORMATIE

Het OCMW geeft geen informatie door aan het RIZIV of aan andere overheidsinstanties, zoals de politie of de Dienst Vreemdelingenzaken. Ook artsen of medisch personeel zijn gebonden aan het beroepsgeheim en zullen patiënten zonder wettig verblijf niet aangeven.

Opgepast!

De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties. De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:

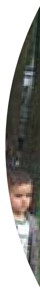
Vlaanderen: **www.vreemdelingenrecht.be**
> Steunpunt Gezondheid & Vreemdelingenrecht
T 02 205 00 55 (toets 4)

Brussels Hoofdstedelijk Gewest: **www.medimmigrant.be**
T 02 274 14 33/34

Stad Antwerpen: **www.medischezorg.be** – T 03 270 33 36

Provincie Oost-Vlaanderen:
www.orientatiepunt.be – T 09 267 66 46

Opmerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be

03 Onderwijs

IN DEZE FICHE

Alle minderjarigen in België hebben **recht op onderwijs**. Een school mag de inschrijving van een leerling niet weigeren omdat hij geen geldige verblijfsdocumenten heeft. Het diploma dat de leerling behaalt op school of via de Centrale Examencommissie is geldig.

Meerderjarigen hebben geen afdwingbaar recht op onderwijs. Ze zijn afhankelijk van het toelatingsbeleid van de onderwijsinstelling.

❶ RECHT OP ONDERWIJS TOT 18 JAAR

In België hebben alle kinderen tussen 6 en 18 jaar recht op onderwijs. Een school mag de inschrijving van een leerling niet weigeren louter en alleen omdat die geen legaal verblijfsdocument heeft. Hetzelfde geldt voor de afgifte van een getuigschrift of diploma.

Recht op onderwijs en leerplicht
Kinderen zonder wettig verblijf kunnen ingeschreven worden in een school. De grondwet en de omzendbrief van 24 februari 2003 garanderen dat zo'n minderjarige leerrecht heeft vanaf zijn eerste dag op Belgisch grondgebied.
Ook voor kinderen zonder wettig verblijf geldt de leerplicht. De controle op de leerplicht is een taak voor de Vlaamse administratie Onderwijs.

Geen meldingsplicht
Scholen hebben geen meldingsplicht. Ouders zonder wettig verblijf kunnen zonder angst hun kinderen inschrijven. De directie moet de inschrijving van kinderen zonder wettig verblijf niet doorgeven aan de politie of de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ).

Subsidies
Ook voor leerlingen zonder wettig verblijf ontvangen scholen subsidies van het Ministerie van Onderwijs, op voorwaarde dat ze ingeschreven zijn en regelmatige leerlingen zijn.

Verzekering
De schoolverzekering is van toepassing voor leerlingen zonder wettig verblijf. Elk kind dat ingeschreven is, wordt automatisch verzekerd.

Schooltoelage
Leerlingen zonder wettig verblijf hebben geen recht op een schooltoelage van de Vlaamse Gemeenschap.

Schoolkosten
Onderwijs is in principe gratis. Maar er zijn bijna altijd kosten: maaltijden, voor- en naschoolse opvang, uitstapjes. Mensen zonder wettig verblijf kunnen die facturen vaak niet betalen. Ze kunnen dat probleem met de school bespreken.
Sommige OCMW's nemen de kosten voor maaltijden en schooluitstapjes ten laste.

Buitenlandse schoolreizen
Leerlingen zonder wettig verblijf kunnen niet naar het buitenland reizen, omdat zij niet beschikken over de nodige reisdocumenten, en in het buitenland geen verblijfsrecht hebben.
Mensen zonder wettig verblijf over de grens brengen is strafbaar. ➔ zie fiche 01 'Zonder wettig verblijf in België'

Stages en deeltijds werken
Leerlingen zonder wettig verblijf kunnen in principe geen stage volgen in een bedrijf, maar de wet maakt een uitzondering voor stages die verplicht deel uitmaken van de opleiding. Dat zijn meestal praktijkstages in technische en beroepsopleidingen.

Ook leerlingen zonder wettig verblijf kunnen in het systeem van deeltijds leren/deeltijds werken stappen. Dat kan wanneer ze 15 jaar geworden zijn, en de eerste twee jaren van het voltijds secundair onderwijs gevolgd hebben. Ofwel vanaf de leeftijd van 16 jaar.

Deeltijds leren en werken kan
- bij Syntra met een leerovereenkomst: één dag opleiding in het centrum en vier dagen bij een werkgever
- in een Centrum voor Deeltijds Onderwijs (CDO): twee dagen op school en drie dagen werken

Als zo'n leerling 18 jaar wordt, mag hij verder leren en werken tot het einde van de leerovereenkomst en in dezelfde studierichting.
Voor de uitbetaling van het loon: ➔ zie fiche 09 'basisbankdienst'

Uitwijzing
De school kan niet verplicht worden de aanwezigheid van kinderen zonder wettig verblijf bij de politie te melden. De politie mag geen controle uitvoeren via de school, en mag geen kinderen aanhouden tijdens de schooluren om ze te repatriëren.

In principe mag de politie de kinderen niet opwachten aan de schoolpoort. Dat is wel toegestaan in de volgende gevallen:
> het gevaar bestaat dat de kinderen bij de school worden achtergelaten
> of hun ouders kunnen hen thuis niet opwachten omdat ze zelf al aangehouden zijn met het oog op uitwijzing.

De agenten komen dan in burger en zijn begeleid door een gezinslid of een tolk.

De directie van de school moet op de hoogte gebracht worden. Ook als kinderen door een uitwijzing niet meer naar school zullen komen, moet de school daarvan geïnformeerd worden.

Uitstel van vertrek
Gezinnen met schoolgaande kinderen jonger dan 18 jaar die na de paasvakantie een bevel krijgen om het grondgebied te verlaten (BGV), kunnen een uitstel van vertrek vragen tot het einde van het schooljaar.

Die aanvraag moeten ze per fax bij de DVZ indienen. De DVZ neemt een beslissing.
Als er geen (positief) antwoord komt, dan kan de betrokkene via de rechter proberen om in kortgeding een uitstel van vertrek af te dwingen.

Begeleid zelfstandig studeren via het afstandsonderwijs
In België wordt afstandsonderwijs georganiseerd in het Nederlands en het Frans. Die vorm van onderwijs is toegankelijk voor iedereen, ongeacht vooropleiding of leeftijd.
De cursus kan voortgezet worden in het buitenland. Voor het Vlaamse afstandsonderwijs kan dat alleen via internet.

Afstandsonderwijs levert geen diploma op. Wie een cursus afwerkt, krijgt een attest.

Het is ook mogelijk om zich via het afstandsonderwijs voor te bereiden op officiële examens.

Officiële examens
Het is niet altijd nodig naar school te gaan voor een diploma. De Vlaamse en Franse Gemeenschap organiseren officiële examens voor het basis-, secundair en hoger onderwijs. Dat kan interessant zijn voor mensen die niet de kans hadden om hun onderwijstraject af te ronden in hun herkomstland.

Hoger onderwijs
Legaal verblijf is geen voorwaarde voor een inschrijving in het hoger onderwijs. Mensen zonder wettig verblijf kunnen zich inschrijven aan een universiteit of hogeschool. Maar het is vaak moeilijk om aan de algemene voorwaarden te voldoen. De student moet:
> beschikken over een diploma dat toegang geeft tot de opleiding: voor dat diploma kan men in België een gelijkwaardigheidsattest krijgen. Dat duurt enkele maanden en kost ongeveer 125 euro
> inschrijvingsgeld betalen (500 tot 4000 euro)
> eventueel deelnemen aan een taalexamen (Nederlands/Frans/Engels), afhankelijk van de onderwijstaal
> eventueel aantonen dat hij over voldoende middelen beschikt om een heel jaar te leven en te studeren (te bespreken met de sociale dienst).

❷ ONDERWIJS NA 18 JAAR

Vanaf 18 jaar is er geen recht meer op onderwijs. De wet verbiedt niet om onderwijs te volgen, maar veel scholen en vormingsinstellingen weigeren studenten zonder wettig verblijf in te schrijven.
Er blijven enkele mogelijkheden over:

Taalonderwijs
Veel taalopleidingen en initiatieven voor alfabetisering zijn toegankelijk voor iedereen, met of zonder verblijfspapieren.

Beroepsopleidingen
Beroepsopleidingen zijn zelden toegankelijk voor mensen zonder wettig verblijf, maar er zijn uitzonderingen. Sociale diensten kunnen daarover meer informatie geven.

❸ GEEN REGULARISATIE VIA STUDIE

Een inschrijving op een school, naar school gaan of een diploma behalen creëert geen enkel verblijfsrecht.
Studeren of een opleiding volgen is ook onvoldoende om geregulariseerd te worden.
➔ zie fiche 10 'Oriëntatie naar een wettig verblijfsstatuut in België'

Opgepast!
De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:
www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf
www.vmc.be > onderwijs
www.vmc.be/toolbox
> dossier leerlingen zonder wettig verblijf
www.vreemdelingenrecht.be

Opmerkingen of info:
tine.debosscher@vmc.be

04 Sociale hulp

IN DEZE FICHE

Mensen zonder wettig verblijf hebben **geen recht op sociale dienstverlening van het OCMW**. Maar in uitzonderlijke gevallen kunnen ze hulp afdwingen via de arbeidsrechtbank.

Twee categorieën van mensen zonder wettig verblijf hebben **wel recht op sociale hulp**:
> asielzoekers met een beroepsprocedure bij de Raad van State
> gezinnen met minderjarige kinderen.

Mensen zonder wettig verblijf kunnen wel terecht bij vrijwillige of professionele (nood)hulpinitiatieven.

❶ SOCIALE HULP AFDWINGBAAR IN UITZONDERLIJKE GEVALLEN

Mensen zonder wettig verblijf hebben enkel recht op 'dringende medische hulp'. Andere hulpvragen beoordeelt het OCMW geval per geval.

Wie sociale hulp vraagt aan het OCMW, doet er goed aan altijd een schriftelijke beslissing te vragen, ook al wordt zijn vraag tijdens het eerste contact onmiddellijk mondeling afgewezen.
Bij een schriftelijke weigering bestaat de mogelijkheid om binnen de drie maanden in beroep te gaan bij de arbeidsrechtbank: dat gebeurt met de hulp van een advocaat of een gespecialiseerde sociale of juridische dienst.

➔ zie fiche 08 'Juridische bijstand'

In uitzonderlijke gevallen kunnen mensen zonder wettig verblijf een bredere OCMW-steun afdwingen voor de arbeidsrechtbank, namelijk:
> mensen die buiten hun wil niet kunnen terugkeren naar hun land van herkomst, bijvoorbeeld om medische of administratieve redenen
> ouders van een Belgisch kind
> mensen die zich in buitengewoon ernstige omstandigheden bevinden.

❷ RECHT OP SOCIALE HULP VOOR TWEE CATEGORIEËN

Twee categorieën van mensen zonder wettig verblijf hebben wel recht op een bredere maatschappelijke dienstverlening.
> asielzoekers met een beroepsprocedure bij de Raad van State
> gezinnen met minderjarige kinderen.

Sociale hulp voor asielzoekers met een beroep bij de Raad van State
Asielzoekers behouden hun recht op opvang wanneer ze bij de Raad van State in beroep gaan tegen een negatieve beslissing van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. Hebben ze financiële steun van het OCMW, dan behouden ze die. Verblijven ze in een opvangcentrum, dan behouden ze het recht op materiële steun in een centrum.

Hoewel asielzoekers met een beroep bij de Raad van State meestal niet meer over geldige verblijfsdocumenten beschikken, gaat hun recht op opvang veel verder dan dat

van de andere mensen zonder wettig verblijf. Ze hebben recht op huisvesting, voeding, medische hulp (uitgebreider dan dringende medische hulp), sociale bijstand.

Asielzoekers zijn niet verplicht om in het opvangcentrum te verblijven. Wie op eigen kosten elders een onderkomen zoekt, verliest wel de voordelen van het centrum. Het recht op medische bijstand blijft wel behouden. De arts moet in zo'n geval contact opnemen met de cel 'medische kosten' van Fedasil.

De politie kan asielzoekers met een beroep bij de Raad van State aanhouden en het land uitzetten.
Info over uitwijzing: → zie fiche 12 'Uitwijzing'

Sociale hulp voor gezinnen met minderjarige kinderen
Personen zonder wettig verblijf met minderjarige kinderen kunnen contact opnemen met het OCMW als ze er niet in slagen om de levensomstandigheden te creëren die nodig zijn voor een goede ontwikkeling van hun kinderen: bijvoorbeeld te hoge schoolonkosten, een ongezonde, te kleine of onveilige woning. In naam van het kind kunnen ouders aan het OCMW hulp vragen.

Het OCMW neemt in dat geval een van de volgende beslissingen:

> **Financieel of materieel steunen.** Dat gebeurt zelden. Sommige OCMW's nemen wel eens (een deel van) de schoolkosten op zich.
> **De aanvraag weigeren.** De persoon zonder wettig verblijf die niet akkoord gaat, kan in beroep gaan (binnen de drie maanden, met de hulp van een advocaat).
> **Een opvangcentrum toewijzen.** De centra zijn verspreid over België. Er wordt bij de toewijzing rekening gehouden met de schooltaal van de kinderen. In het centrum krijgen de mensen onderdak, voeding en medische verzorging. Specifieke verzorging wordt voortgezet. De kinderen kunnen in de buurt van het centrum naar school gaan. In principe heeft een verblijf in een centrum geen invloed op de kans op verblijfsdocumenten. Het is wel mogelijk dat men de lopende verblijfsprocedures zal versnellen. Bewoners van een opvangcentrum worden begeleid naar een toekomstperspectief. Dat kan een regularisatie zijn, of een vrijwillige terugkeer. Als er geen oplossing in België gevonden wordt, is een gedwongen uitwijzing mogelijk.

❸ NOODHULP EN ONDERSTEUNING DOOR SOCIALE DIENSTEN OF VRIJWILLIGERSORGANISATIES

Naast het OCMW zijn er nog andere sociale diensten. Sommige Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) hebben een gespecialiseerde vreemdelingendienst. Ze geven advies over de verblijfssituatie en kunnen helpen bij de terugkeer naar het land van herkomst → zie fiche 11 'Oriëntatie naar een toekomst buiten België'.
Daarnaast bieden ze sociale, familiale, psychosociale en administratieve hulp.

Mensen zonder wettig verblijf kunnen ook terecht bij vrijwillige noodhulporganisaties voor voedselhulp, materiële hulp, ontmoeting.

Opgepast!
De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:
www.vreemdelingenrecht.be
www.vmc.be
> verblijfsstatuut > illegaal verblijf

Bemerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be.

05 Werk

IN DEZE FICHE

Mensen zonder wettig verblijf **mogen niet werken** in België.

Veel mensen werken wel in de clandestiniteit. Zowel voor werkgever als werknemer zijn daar risico's aan verbonden.

Elke werknemer heeft **basisrechten**, ongeacht verblijfsstatuut of werkvergunning.

❶ MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF MOGEN NIET WERKEN

Mensen zonder wettig verblijf kunnen niet legaal werken als zelfstandige of in dienstverband.

❷ CLANDESTIENE ARBEID: GEVOLGEN VOOR WERKGEVER EN WERKNEMER

Veel mensen zonder wettig verblijf werken clandestien (zonder werkvergunning) en/of zwart (zonder afhouding van sociale lasten). Daar zijn risico's aan verbonden.

Risico's voor de werkgever:

> Boetes wegens de clandestiene tewerkstelling en als het werk niet aangegeven is (zwartwerk).
> De werkgever is in principe verplicht een arbeidsongevallenverzekering af te sluiten, ook voor clandestiene werknemers. Het kan heel wat problemen voorkomen. Zonder verzekering is de werkgever zelf aansprakelijk voor alle kosten en vergoedingen ten gevolge van een arbeidsongeval. Voor huispersoneel (schoonmaakhulp, babysit, tuinman) bieden de meeste verzekeringsmaatschappijen vrij goedkope verzekeringen aan, waarbij de werkgever niet verplicht is om de naam (en het statuut) van de werknemer door te geven. Als de werkgever een ongeval aangeeft en de verzekeraar aanvaardt het, dan hoeft het in principe zelfs niet voor de rechtbank te komen en hoeven er ook geen extra sancties voor de werkgever aan vast te zitten.

Risico's voor de werknemer

Werknemers kunnen niet gestraft worden voor de illegale arbeid.

Mogelijke gevolgen zijn wel:

> Wie geen verblijfsvergunning heeft, kan uitgewezen worden.
> Wie nog steun krijgt van bijvoorbeeld het OCMW, kan die verliezen.
> Wie zwartwerkt, betaalt geen sociale lasten en bouwt dus geen sociale rechten op.

❸ ARBEIDSRECHTEN, OOK VOOR CLANDESTIENE WERKNEMERS

De wet garandeert voor alle werknemers, ongeacht hun statuut, minimale rechten:

> minimumloon: ongeveer 8,33 euro bruto per uur of meer, afhankelijk van de sector *(cijfers november 2008)*
> veilige arbeidsomstandigheden
> vergoeding bij een arbeidsongeval of ontslag
> wettelijke werktijden (uren per dag, rustpauzes)
> betaald verlof.

Een vakbond of een gespecialiseerde sociale dienst kan meer informatie geven.

❹ ARBEIDSRECHTEN IN DE PRAKTIJK?

—

Arbeidsrechten zijn voor mensen zonder wettig verblijf moeilijk afdwingbaar.
Het is belangrijk elk bewijs van tewerkstelling bij te houden.
In geval van misbruik of een ongeval kunnen getuigen en bewijsstukken van groot belang zijn.

Officiële procedures
Werknemers zonder wettig verblijf van wie de rechten niet gerespecteerd worden, kunnen een beroep doen op dezelfde procedures als legale werknemers.

> Een werknemer zonder wettig verblijf kan klacht indienen bij de arbeidsinspectie. Die kan, ongeacht het verblijfsstatuut van de werknemer, klachten behandelen, een onderzoek instellen en beslissen of de zaak doorgestuurd wordt naar de rechtbank. Arbeidsinspecteurs hebben alleen bij controles op de werkplaats de plicht mensen zonder wettig verblijf aan te geven bij de politie of de Dienst Vreemdelingenzaken.
> Een werknemer zonder wettig verblijf kan rechtstreeks een klacht indienen bij de rechtbank.

Bij zwaar misbruik (bijvoorbeeld fysiek geweld, opsluiting, weinig of geen loon) kan de werknemer een beroep doen op de hulp aan slachtoffers mensenhandel. ➔ zie fiche 10 'Oriëntatie naar een wettig verblijfsstatuut in België'

Een **arbeidsongeval** moet binnen de acht dagen door de werkgever aangegeven worden bij de verzekeraar. Als de werkgever dat niet doet, kan de werknemer de aangifte zelf doen. Dat kan tot drie jaar na het ongeval.
Als de verzekeraar niet bekend is of als er geen verzekering is, kan het ongeval aangegeven worden bij het Fonds voor Arbeidsongevallen.
Als het ongeval als arbeidsongeval erkend wordt, is de vergoeding altijd gegarandeerd, ook als er geen verzekering was. Het Fonds voor Arbeidsongevallen zal in dat geval de kosten terugvorderen van de werkgever.

Mensen zonder wettig verblijf doen, in afwachting van de uitspraak over het arbeidsongeval, het best een beroep op de procedure voor dringende medische hulp. Zo zijn ze er zeker van dat hun medische kosten vergoed worden.

Voor de meeste van de hierboven beschreven procedures is professionele hulp vereist. Advocaten of vakbonden kunnen raad geven.

De officiële procedures hebben een aantal nadelen. Ze duren erg lang, een bewijs leveren is moeilijk, en er is professionele hulp nodig. Soms is bemiddelen of onderhandelen effectiever. Sociale diensten of vrienden met papieren kunnen daarbij een rol spelen.

Lidmaatschap van een vakbond
Een vakbond kan mensen zonder wettig verblijf lid maken. De vakbond geeft gratis advies over arbeidsrechten of zelfs juridische hulp. Er is wel een wachtperiode. Bij sommige vakbondsafdelingen betalen mensen met een laag inkomen minder lidgeld.

Een vakbond geeft ook advies of informatie aan wie geen lid is. Dat kan verschillen per vakbond, professionele sector of regio.

❺ VRIJWILLIGERSWERK

—

Mensen zonder wettig verblijf mogen geen vrijwilligerswerk doen.

Iemand zonder wettig verblijf vrijwilligerswerk laten verrichten, is in principe verboden. Maar er zijn geen ambtenaren aangesteld om controles uit te voeren.

Opgepast!

De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:
www.vreemdelingenrecht.be
www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf
www.werk.belgie.be
(Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg)
www.fao.fgov.be (Fonds voor Arbeidsongevallen)
www.orcasite.be (Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten)

Bemerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be.

06 Huisvesting

IN DEZE FICHE

Mensen zonder wettig verblijf kunnen een **huurcontract** afsluiten. De eigenaar loopt geen risico op bestraffing, tenzij hij misbruik maakt van de precaire situatie van de huurder. Misbruiken worden bestraft door de wetgeving tegen de huisjesmelkerij.

Alleen behoeftige gezinnen met minderjarige kinderen hebben recht op **huisvesting in een opvangcentrum**.

De reguliere noodopvang is heel beperkt toegankelijk.

Sociale huisvesting is niet toegankelijk voor mensen zonder wettig verblijf.

Mensen zonder wettig verblijf **kunnen eigenaar worden** van een huis, een appartement, een garage.

❶ HUREN

Mensen zonder wettig verblijf kunnen een huis, appartement of kamer huren. Het huurcontract kan mondeling of schriftelijk afgesloten worden. Beide zijn rechtsgeldig. Voor de eigenaar is er geen risico op vervolging of bestraffing, tenzij hij misbruik maakt van de precaire situatie van de huurder.

Eigenaars mogen alleen een woonst verhuren als die aan elementaire normen voldoet op het vlak van veiligheid, gezondheid en bewoonbaarheid.
Huisjesmelkers verhuren voor veel geld ongezonde en vaak onveilige kamers en appartementen, of matrassen. Ze kunnen daarvoor veroordeeld en streng gestraft worden.

Huurders zonder wettig verblijf die ongezond of onveilig wonen, kunnen contact opnemen met een sociale dienst of een klacht indienen. Als de woning onbewoonbaar verklaard wordt, moet de huurder de woning verlaten.
Gemeenten zijn niet verplicht om mensen zonder wettig verblijf opnieuw te huisvesten.

Een huurcontract wordt afgesloten voor een welbepaalde termijn. Die termijn wordt vermeld in het contract. Elke mondelinge of schriftelijke overeenkomst die geen termijn vermeldt, is bij wet een overeenkomst voor negen jaar. Zowel de huurder als de verhuurder kunnen het huurcontract vroegtijdig beëindigen, mits ze de wettelijke opzegtermijnen respecteren en een eventuele schadevergoeding betalen. Sociale diensten kunnen daarover raad geven.

Een eigenaar mag een huurder nooit zelf uit zijn woning zetten. Ook niet als de huurder de huur niet betaalt, en zelfs niet als dat in het huurcontract staat. Alleen voor de rechtbank kan de eigenaar de ontbinding van de huurovereenkomst eisen. De rechter kan een uitstel van betaling toekennen of de huurder uit de woning laten zetten en zijn goederen in beslag laten nemen (behalve een bed, tafel, stoel). Als het tot een uitzetting komt, is alleen de politie daartoe gemachtigd.

Mensen zonder wettig verblijf hebben dezelfde verplichtingen als andere huurders, zoals: huurprijs en energiefacturen betalen, de woning onderhouden, een brandverzekering afsluiten.

❷ INWONEN BIJ IEMAND ANDERS

Als een persoon zonder wettig verblijf bij iemand inwoont, kan dat gevolgen hebben voor het al dan niet toekennen van OCMW-steun, bijvoorbeeld voor de tenlasteneming van dringende medische hulp. Het OCMW kan rekening houden met de inkomsten van de medebewoner. Het kan de tenlas-

teneming weigeren als het oordeelt dat de andere bewoners over genoeg financiële middelen beschikken.

De persoonlijke goederen van de persoon die inwoont, zijn in principe niet gedekt door de *woningverzekering* van de huurder. Mensen zonder wettig verblijf informeren zich daarover het best bij een sociale of juridische dienst.

❸ GEZINNEN MET MINDERJARIGE KINDEREN

—

Behoeftige gezinnen zonder wettig verblijf met minderjarige kinderen kunnen onderdak krijgen in een opvangcentrum voor asielzoekers. Ze kunnen dat aanvragen via het OCMW.
De opvangcentra zijn verspreid over België. In principe kan het gezin het centrum niet kiezen, maar er wordt wel rekening gehouden met de schooltaal van de kinderen.
In het opvangcentrum krijgt het gezin onderdak, voeding en medische verzorging. Als er specifieke medische verzorging nodig is, wordt die voortgezet. De kinderen kunnen in de buurt naar school gaan.
In principe heeft een verblijf in een centrum geen invloed op de kans op verblijfsdocumenten. Het is wel mogelijk dat lopende verblijfsprocedures versneld worden.

➔ zie fiche 4 'Sociale hulp'

❹ NOODOPVANG VOOR DAK- EN THUISLOZEN

—

De onthaaltehuizen voor dak- en thuislozen aanvaarden zelden mensen zonder wettig verblijf, tenzij het OCMW de dagprijs betaalt. Er is een beperkt aantal plaatsen in Brussel, Gent en Antwerpen.

Soms verliezen mensen zonder wettig verblijf hun woonst bij acties tegen huisjesmelkerij. Gemeenten zijn niet verplicht om die mensen opnieuw te huisvesten.

❺ SOCIALE HUISVESTING

—

Sociale woningen zijn niet toegankelijk voor mensen zonder wettig verblijf.

❻ EIGENAAR WORDEN

—

Mensen zonder wettig verblijf kunnen eigenaar worden van een woning. Daarvoor zijn geen verblijfsdocumenten nodig. Mensen zonder wettig verblijf moeten wel, zoals elke eigenaar, onroerende voorheffing betalen op hun eigendom.

Opgepast!

De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:

www.vreemdelingenrecht.be
www.vob-vzw.be (Vlaams Overleg Bewonersbelangen)
www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf

Bemerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be.

07 — Huwelijk en gezin

IN DEZE FICHE

Mensen zonder wettig verblijf **kunnen huwen** in België. Maar een huwelijk in België geeft niet automatisch het recht om in België te verblijven.

Ook **wettelijk samenwonen is mogelijk**. Mensen zonder wettig verblijf die op basis daarvan een verblijfsrecht willen verwerven, moeten aan bijkomende voorwaarden voldoen.

❶ NOODZAKELIJKE DOCUMENTEN

—

Belgisch huwelijk

Om te kunnen huwen zijn er verschillende documenten nodig:

> geboorteakte (voor eensluidend verklaard afschrift)
> bewijs van identiteit (identiteitskaart of paspoort)
> bewijs van nationaliteit (paspoort of bewijs van staatloosheid)
> bewijs van ongehuwde staat of echtscheidingsbewijs
> akte van gewoonterecht die bewijst dat men volgens de wetgeving van het land van herkomst mag huwen
> specifiek voor mensen zonder wettig verblijf: bewijs van verblijfplaats (feitelijk verslag van woonstcontrole door de wijkagent).

Een huwelijk tussen twee mensen van hetzelfde geslacht (homohuwelijk) heeft in België dezelfde waarde als een heterohuwelijk.

Huwen in België gebeurt op het gemeentehuis, voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Soms kunnen niet-Belgen ook huwen in de ambassade van hun land van herkomst.

Belgische verklaring van wettelijke samenwoonst

Iemand zonder wettig verblijf kan een verklaring van wettelijk samenwonen afleggen. Wettelijk samenwonen kan met een Belg of met een andere vreemdeling, ongeacht de verblijfssituatie, zolang het paar een gemeenschappelijke woonplaats heeft in België. De registratie in het bevolkingsregister gebeurt desnoods met een fictief identificatienummer.

Erkenning buitenlands huwelijk

Een huwelijk dat in het buitenland is afgesloten, kan in België erkend worden. Dat geldt alleen voor officiële huwelijken. Religieuze of gewoonterechtelijke huwelijken komen meestal niet in aanmerking.

Erkenning buitenlands partnerschap

Een partnerschap dat in het buitenland is geregistreerd, kan in België erkend worden. De Belgische ambtenaar van de burgerlijke stand zal een aantal voorwaarden controleren. Sommige in het buitenland geregistreerde partnerschappen zijn gelijkwaardig aan een Belgisch huwelijk. De voorwaarden om een verblijfsrecht te krijgen zijn dan soepeler.

❷ SCHIJNHUWELIJK

—

Een schijnhuwelijk is een huwelijk dat alleen bedoeld is om verblijfsdocumenten te krijgen. Schijnhuwelijken zijn strafbaar. De wet voorziet in sancties voor beide partners.

Als er na de huwelijksaangifte ernstige aanwijzingen zijn dat het om een schijnhuwelijk gaat, kan de ambtenaar van de burgerlijke stand weigeren het huwelijk af te sluiten. Zo nodig kan hij het huwelijk met maximaal twee maanden uitstellen om het dossier beter te onderzoeken.

Als na de huwelijkssluiting blijkt dat het om een schijnhuwelijk gaat, kan de rechtbank het huwelijk nietig verklaren. Als dat gebeurt, kan de partner die via het huwelijk een verblijfsrecht verkreeg, dat verblijfsrecht verliezen.

Ook bij fraude kan een huwelijk nietig verklaard worden, bijvoorbeeld wanneer er valse documenten gebruikt zijn.

❸ VERBLIJFSRECHT NA HUWELIJK OF GELIJKWAARDIG BUITENLANDS PARTNERSCHAP

—

Een persoon zonder wettig verblijf die huwt, heeft recht op een verblijf wanneer zijn partner zelf een verblijfsrecht van meer dan drie maanden heeft in België of EU-burger is.
Hetzelfde geldt voor iemand die in het buitenland een partnerschap gesloten heeft dat gelijkwaardig is aan een Belgisch huwelijk. Ook de echtgenoot of gelijkwaardige partner van een asielzoeker kan een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen. ➔ Zie ook fiche 10 'Oriëntatie naar een geldig verblijfsstatuut in België'> gezinshereniging

❹ VERBLIJFSRECHT NA WETTELIJK SAMENWONEN

—

Voor mensen die op basis van een wettelijke samenwoonst die niet gelijkwaardig is aan een Belgisch huwelijk, een verblijfsrecht willen verwerven, gelden bijkomende voorwaarden. De samenwoners moeten aantonen dat ze een 'duurzame en stabiele relatie' hebben. Dat kan op drie manieren:

> één jaar onafgebroken samengewoond hebben, in België of buitenland
> elkaar twee jaar kennen, regelmatig contact hebben, en elkaar minstens drie keer ontmoet hebben (duur van de ontmoeting samen minstens 45 dagen)
> een gemeenschappelijk kind hebben

❺ GEZINSHERENIGING

—

Mensen zonder wettig verblijf kunnen zelf geen familieleden (kinderen, partner, ouders) naar België laten overkomen.

❻ WAT ALS DE RELATIE BEËINDIGD WORDT?

—

In de verblijfsprocedure op basis van een huwelijk of een partnerschap heeft de betrokken persoon tijdens de eerste jaren slechts een voorwaardelijk verblijfsrecht.
Als het paar feitelijk uiteengaat tijdens die voorwaardelijke verblijfsfase, zelfs zonder dat een scheiding uitgesproken wordt of het partnerschap beëindigd wordt, kan de Dienst Vreemdelingenzaken een einde maken aan het verblijfsrecht.

> Tijdens de eerste twee jaar kan het verblijfsrecht beëindigd worden als het paar uit elkaar gaat.
  Als een partner het huishouden verlaat na **intrafamiliaal geweld** en bescherming zoekt in bijvoorbeeld een vluchthuis tijdens de eerste twee jaar voorwaardelijk verblijfsrecht, kan de DVZ beslissen om toch geen einde te maken aan het verblijfsrecht.
> Vanaf het derde jaar kan het verblijfsrecht alleen nog beëindigd worden bij een schijnhuwelijk of schijnpartnerschap.

Zodra de partner een onvoorwaardelijk verblijfsrecht heeft, verandert zelfs een echtscheiding daar niets meer aan. Enkel een nietigverklaring van het huwelijk of partnerschap kan er dan nog voor zorgen dat de persoon zijn verblijfsrecht verliest (bijvoorbeeld in geval van schijnhuwelijk).

❼ GEBOORTE

—

Een kind dat in België geboren wordt, krijgt meestal niet automatisch de Belgische nationaliteit. Het krijgt evenmin automatisch een verblijfsrecht.
Wanneer beide ouders een ander verblijfsstatuut hebben, krijgt het kind het beste statuut.
De vader, die al dan niet wettig verblijft in België, kan onder bepaalde voorwaarden het ongeboren kind officieel erkennen vanaf zes maanden zwangerschap.

Een **geboorteakte** is een heel belangrijk document voor de toekomst van het kind.

De geboorte moet gemeld worden bij de gemeente waar de moeder bevallen is. Als de bevalling plaatsvond in een ziekenhuis of met een vroedvrouw, doet het ziekenhuis of de vroedvrouw altijd een 'kennisgeving' van de geboorte aan de gemeente.
Daarna moet een van de ouders de geboorte van het kind binnen de vijftien dagen persoonlijk 'aangeven' bij die gemeente. Op sommige plaatsen kan men die aangifte zelfs in het ziekenhuis doen.

De geboorteakte wordt opgesteld op basis van de kennisgeving en de aangifte van de geboorte.

Als een van de ouders officieel ingeschreven is in een gemeente, stuurt de gemeente waar het kind geboren is de gegevens door naar de gemeente waar het kind ingeschreven is.
Als geen van beide ouders ingeschreven is in een gemeente, kunnen ze het uittreksel uit de geboorteakte ophalen in de gemeente van geboorte.

❽ OVERLIJDEN

—

Als een persoon zonder wettig verblijf overlijdt, brengt de gemeente de Dienst Vreemdelingenzaken daarvan op de hoogte. Een van beide informeert meestal de ambassade van het herkomstland.
Het is mogelijk een overlijdensakte te krijgen, ook al verbleef de persoon onwettig op het grondgebied.
Als iemand zonder wettig verblijf overlijdt, is er soms geen familie. Of de familie kan de begrafenis niet betalen. Als de familie een beroep deed op het OCMW, kan het OCMW tussenkomen in de begrafeniskosten. Anders verzorgt de gemeente een minimale begrafenis. Bij die plechtigheid of bij de teraardebestelling kunnen bepaalde religieuze wensen gerespecteerd worden.

❾ FAMILIELEDEN OPSPOREN

—

De dienst ‘Tracing’ van het Belgische Rode Kruis helpt vermiste familieleden opsporen. De aanvrager heeft daarvoor geen verblijfsdocumenten nodig. De opsporing gebeurt via het internationaal netwerk van het Rode Kruis.

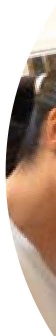
Opgepast!

De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:

www.vreemdelingenrecht.be
www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf
www.rodekruis.be > tracing

Bemerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be.

08 Juridische bijstand

IN DEZE FICHE

Mensen zonder wettig verblijf kunnen juridische bijstand krijgen. Ze kunnen een **advocaat** nemen, een aanvraag doen voor **pro-Deo-ondersteuning**, of contact opnemen met een **sociale of juridische dienst**.

❶ ADVOCAAT

Een advocaat kost geld. Advocaten bepalen vrij hun ereloon, maar een cliënt kan altijd een raming van de kosten vragen. Als het bedrag te hoog is, kan hij naar een andere advocaat gaan. Bij sommige advocaten is een afbetalingsregeling mogelijk. Advocaten vragen gewoonlijk een voorschot.

De meeste advocaten werken correct. Een minderheid maakt echter misbruik van de precaire situatie van mensen zonder wettig verblijf. Ze geven valse hoop of beloven een positieve beslissing terwijl ze weten dat het dossier geen kans maakt.

Een betaalde advocaat is niet noodzakelijk beter dan een pro-Deo advocaat of de gratis dienstverlening van een juridische dienst.

❷ PRO-DEOADVOCAAT

Een persoon zonder wettig verblijf die behoeftig is, kan naar het Bureau voor Juridische Bijstand gaan. Dat zal een pro-Deoadvocaat toewijzen. Hij werkt gratis maar kan wel administratiekosten vragen, bijvoorbeeld voor verplaatsingen, kopies, postzegels of vertalingen.

Wie juridische bijstand nodig heeft bij een verblijfsprocedure heeft recht op een pro-Deoadvocaat.
Voor alle andere domeinen, zoals werk, sociale steun of huisvesting, zal de betrokkene het Bureau voor Juridische Bijstand moeten overtuigen van zijn financiële behoeftigheid. Het bureau beoordeelt geval per geval.

❸ SOCIALE RECHTSHULP

Niet voor elke procedure is een advocaat nodig. Een regularisatieaanvraag bijvoorbeeld kan ook door een jurist of een maatschappelijk werker gedaan worden. Sommige sociaal-juridische diensten, bijvoorbeeld in sommige Centra voor Algemeen Welzijnswerk, zijn gespecialiseerd in vreemdelingenrecht. Mensen zonder wettig verblijf kunnen er terecht voor verblijfsprocedures maar ook voor advies.
De dienstverlening is gratis. Sommige diensten werken samen met vaste advocaten.

Belangrijke opmerkingen

- Het is heel belangrijk om de advocaat goed te informeren. Elke officiële brief en elke belangrijke verandering moet hem meegedeeld worden.
- Cliënten hebben het recht om hun advocaat regelmatig te vragen hoe ver het staat met het dossier. Als er twijfels zijn over de kwaliteit van zijn werk kan de cliënt advies vragen aan een juridische dienst.
- Als een cliënt van mening is dat de advocaat een fout heeft gemaakt, kan hij een klacht indienen bij de stafhouder van de balie.
- De wet verbiedt onrechtmatige beroepsprocedures. Een beroep dat alleen ingediend wordt om tijd te winnen, is niet geloofwaardig. Hetzelfde geldt voor het steeds opnieuw indienen van een verblijfsaanvraag of een beroep zonder dat er nieuwe elementen zijn.

Opgepast!
De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:

www.vreemdelingenrecht.be
www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf

Bemerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be.

09 Basisbankdienst

Mensen zonder wettig verblijf moeten hun identiteit en adres kunnen bewijzen om aanspraak te maken op de basisbankdienst.

Elke natuurlijke persoon die zijn hoofdverblijf in België heeft, heeft recht op een zichtrekening. Dat bepaalt de Wet tot instelling van een basisbankdienst van 24 maart 2003. Zonder een zichtrekening kunnen mensen immers geen huur of rekeningen betalen, en kunnen ze geen inkomsten ontvangen.

De basisbankdienst betekent dat iemand:

> een zichtrekening kan openen, beheren en sluiten
> overschrijvingen kan doen, handmatig of elektronisch
> doorlopende betalingsopdrachten kan geven en facturen kan domiciliëren
> geld in deposito kan geven in België (contanten storten, cheques boeken)
> geld kan afhalen aan het loket in België of, afhankelijk van de kredietinstelling, elektronisch
> rekeninguittreksels kan krijgen in België.

De Wet op de witwaspraktijken van 11 januari 1993 verplicht de banken hun cliënten te identificeren en hun identiteit te controleren. Mensen zonder wettig verblijf moeten hun identiteit en adres kunnen bewijzen met een officieel document.

De combinatie van beide wetten zorgt in de praktijk voor veel verwarring. Het is niet altijd duidelijk wie precies in aanmerking komt voor de basisbankdienst. Heel wat banken sluiten vreemdelingen met een precair verblijfsstatuut of vreemdelingen zonder wettig verblijf uit. Sociale diensten kunnen raad geven.

Opgepast!

De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:

www.vreemdelingenrecht.be

www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf

Bemerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be.

10 Oriëntatie naar een wettig verblijfsstatuut in België

IN DEZE FICHE

De Belgische Vreemdelingenwet bepaalt wie naar België mag komen en wie niet. Mensen die niet aan de voorwaarden voldoen, mogen het land niet in of worden uitgewezen als ze er toch verblijven.

Er is een **beperkt aantal procedures** om mensen zonder wettig verblijf toch een wettig verblijfsstatuut toe te kennen, als daar goede redenen voor zijn.

❶ SLACHTOFFERS VAN MENSENHANDEL

Slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, kunnen een tijdelijk verblijfsstatuut krijgen als ze zich laten begeleiden door een erkend en gespecialiseerd onthaalcentrum. Ze moeten het milieu van exploitatie verlaten hebben en een klacht indienen of verklaringen afleggen tegen de personen of netwerken die hen uitgebuit hebben.

❷ NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGEN

Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zijn hier strikt gezien niet ‘zonder wettig verblijf’. Er wordt voor hen een specifieke opvang georganiseerd. Ze krijgen een voogd.

Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen hebben drie mogelijkheden om in België een verblijfsrecht te verwerven:

> asiel aanvragen
> de procedure voor slachtoffers van mensenhandel
> het bijzonder beschermingsstatuut.

Het bijzonder beschermingsstatuut is alleen toegankelijk voor:

>> niet-begeleide minderjarigen die geen asiel aangevraagd hebben of die geen andere verblijfsprocedure opgestart hebben
>> niet-begeleide minderjarigen die asiel aangevraagd hebben maar uitgeprocedeerd zijn.

Tijdens de opvang wordt naar een duurzame oplossing gezocht: gezinshereniging, opvang en verzorging in het land van herkomst of een verblijf in België.

❸ GEZINSHERENIGING

GEZINSHERENIGING MET EEN BELG OF EEN EU-BURGER MET VERBLIJFSRECHT IN BELGIË

Een procedure gezinshereniging kan voor mensen zonder wettig verblijf die:

> gehuwd zijn met een Belg of een EU-burger
> of die een partnerschap hebben geregistreerd met een Belg of een EU-burger (bijvoorbeeld een wettelijke samenwoonst)
> of die ten laste zijn van een (schoon)ouder of (schoon-)kind dat Belg of EU-burger is.

Onder bepaalde voorwaarden kunnen ze zich bij de Belg of EU-burger laten inschrijven en een verblijfsrecht krijgen.

Tijdens het onderzoek van hun aanvraag krijgen zij een voorlopig verblijfsdocument (oranje kaart) dat vijf maanden geldig is. Als ze echt een gezin vormen, beslist de Dienst Vreemdelingenzaken positief en krijgen ze een verblijfskaart.
Maar die kaart kan de eerste twee jaar ingetrokken worden als de betrokkenen geen gezin meer vormen.

→ zie ook fiche 07 ‘Huwelijk en gezin’

GEZINSHERENIGING MET EEN IN BELGIË INGESCHREVEN NIET-EU-ONDERDAAN

Een tweede procedure gezinshereniging geldt voor mensen zonder wettig verblijf die

> gehuwd zijn met een in België ingeschreven niet-EU-onderdaan
> of die een partnerschap hebben geregistreerd met een in België ingeschreven niet-EU-onderdaan
> of die als minderjarige ten laste zijn van een ouder die als niet-EU-onderdaan ingeschreven is in het vreemdelingen- of bevolkingsregister
> of die een meerderjarig kind of ouder zijn van een niet-EU-onderdaan (dit kan alleen in een aantal specifieke gevallen).

Ook zij kunnen onder bepaalde voorwaarden een aanvraag indienen om zich bij die persoon te laten inschrijven.

De betrokkene moet zijn aanvraag in principe indienen bij de Belgische diplomatieke vertegenwoordiging (ambassade of consulaat) in het eigen land. De aanvrager heeft dan recht op een visum.
Als het onmogelijk of bijzonder moeilijk is om een visum aan te vragen bij de Belgische ambassade of het Belgisch consulaat in het eigen land, kan de aanvraag tot inschrijving met een verblijfsrecht toch in de Belgische gemeente ingediend worden.

Ook de echtgenoot, gelijkwaardige partner of minderjarig kind van een asielzoeker kan een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen.

❹ ARBEIDSMIGRATIE

—

Mensen zonder wettig verblijf hebben in België geen wettige toegang tot de arbeidsmarkt.

❺ REGULARISATIE (ARTIKEL *9BIS*)

—

Mensen zonder wettig verblijf die in België willen blijven, kunnen via de gemeente een machtiging tot verblijf aanvragen op basis van artikel 9*bis* van de Verblijfswet. Zij moeten dan wel een goede reden ('buitengewone omstandigheden') opgeven waarom ze hun aanvraag in België indienen. Normaal gezien moet dat gebeuren bij de Belgische ambassade of consulaire post in hun land van herkomst.

Zij moeten in de aanvraag vermelden om welke humanitaire redenen ze hier willen verblijven: bijzonder lange asielprocedure, onverwijderbaarheid, bijzondere banden met België.
De Dienst Vreemdelingenzaken beslist over elk geval afzonderlijk.

Bij de aanvraag moet een kopie van een identiteitsdocument gevoegd worden: een internationaal erkend paspoort, een nationale identiteitskaart.
Wie op een geldige wijze aantoont dat het onmogelijk is om in België aan het vereiste document te raken, kan vrijgesteld worden van die verplichting. De motivering voor de vrijstelling moet opgenomen worden in de verblijfsaanvraag.

❻ AANVRAAG OM MEDISCHE REDENEN (ARTIKEL 9*TER*)

—

Een persoon zonder wettig verblijf die uitgewezen wordt, maar niet kan reizen door een tijdelijk medisch probleem, kan aan de Dienst Vreemdelingenzaken een uitstel van het vertrek vragen.

Wie een ernstige ziekte heeft, kan een machtiging tot verblijf aanvragen op basis van artikel 9*ter* van de Vreemdelingenwet. Voorwaarde is:

> de ziekte houdt een reëel risico in voor het leven of de fysieke integriteit van de persoon
> of er is geen adequate behandeling voorhanden in het land van herkomst.

De aanvraag gebeurt aangetekend bij de bevoegde dienst van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Ze bevat:

> een medisch getuigschrift over de ingeroepen ziekte
> alle andere nuttige informatie: bijvoorbeeld bewijzen dat de vereiste behandeling niet beschikbaar of toegankelijk is in het herkomstland.

De ernst van de hierboven beschreven risico's wordt beoordeeld door een ambtenaar-geneesheer van de DVZ. De DVZ beslist geval per geval over het verblijf. De geneesheer kan bij twijfel of onduidelijkheid de betrokkene oproepen. Hij zal dat niet systematisch doen.

Bij de aanvraag moet een kopie van een identiteitsdocument gevoegd worden: een internationaal erkend paspoort, een nationale identiteitskaart.
Wie op een geldige wijze aantoont dat het onmogelijk is om in België aan het vereiste document te geraken, kan vrijgesteld worden van deze verplichting. De motivering voor de vrijstelling moet opgenomen worden in de verblijfsaanvraag.

Opgepast!
De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:

www.vreemdelingenrecht.be
www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf
www.dofi.fgov.be

Bemerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be.

11 Oriëntatie naar een toekomst buiten België

IN DEZE FICHE

Mensen zonder wettig verblijf die **vrijwillig terugkeren** naar hun land van herkomst of een ander land, kunnen daarvoor ondersteuning krijgen. Er bestaat ondersteuning bij de terugreis zelf, en extra ondersteuning bij de reïntegratie na de terugkeer.

Sommige sociale diensten helpen bij de voorbereiding van de terugkeerreis. Ze zijn partner van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM).

❶ VRIJWILLIGE TERUGKEER IS GRATIS

Mensen zonder wettig verblijf die niet over voldoende middelen beschikken en drie maanden in België verblijven, kunnen ondersteuning krijgen bij de terugkeer naar hun land van herkomst of een ander land.

Bij een vrijwillige terugkeer met ondersteuning wordt de overheid van het land van herkomst niet specifiek op de hoogte gebracht.

❷ WIE GEEFT ONDERSTEUNING BIJ EEN VRIJWILLIGE TERUGKEER?

Sommige sociale diensten, deelwerkingen van centra algemeen welzijnswerk en andere vluchtelingenorganisaties begeleiden mensen die vrijwillig willen terugkeren. Ze zijn partner van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), en vormen het REAB-netwerk. REAB is een programma van de IOM en staat voor 'Return of Asylum Seekers ex-Belgium'.

Wat doet een sociale dienst die REAB-partner is?

> informatie geven over de mogelijkheden van terugkeer en reïntegratie
> een aanvraag opstellen voor ondersteuning en de benodigde documenten verzamelen
> het dossier bezorgen aan IOM of aan Caritas International Belgium.

Wat doet de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)?

> de REAB-aanvraag onderzoeken
> financiële, administratieve en/of materiële ondersteuning bieden bij de terugkeer en bij de reïntegratie na terugkeer.

Wat doet Caritas International Belgium?

> materiële ondersteuning bieden bij de reïntegratie na terugkeer.

❸ WELKE ONDERSTEUNING BESTAAT ER?

ONDERSTEUNING BIJ DE TERUGKEERREIS (DE BASISONDERSTEUNING)

De ondersteuning bij de terugkeerreis kan bestaan uit:

Informatie:

> over de beschikbare begeleiding in België
> over de situatie in het land van herkomst (gezondheidszorg, huisvesting, onderwijs, tewerkstelling, economische situatie, vervoer…).

Financiële en administratieve steun:

> reservatie en aankoop van een vliegtuigticket
> verplaatsingskosten in België
> extra bagagekosten
> onkosten om een geldig reisdocument te verkrijgen
> terugkeerpremie om de eerste kosten ter plaatse te dekken (afhankelijk van de verblijfsduur in België, de leeftijd en de individuele behoeften van de terugkeerder).

Extra dienstverlening op verzoek:

> hulp bij het verkrijgen van reisdocumenten
> onthaal en begeleiding op de vertrek- en transitluchthaven
> onthaal en begeleiding in het land van bestemming
> medische ondersteuning: extra ondersteuning is mogelijk voor mensen met medische problemen. IOM kan bijvoorbeeld de ziekteverzekering in het herkomstland in orde brengen, medisch materiaal vanuit België meegeven, medisch personeel ter beschikking stellen tijdens de vlucht, liggend vervoer organiseren of bij aankomst voor een ziekenwagen zorgen. Daarna kunnen ze de terugkeerder vergezellen naar een medische instelling en tussenpersoon zijn bij de medische instantie die de terugkeerder verder zal begeleiden.

Tussen aanvraag en vertrek met de basisondersteuning zitten gemiddeld één tot drie weken.
Indien nodig is sneller vertrekken ook mogelijk.

ONDERSTEUNING BIJ DE REÏNTEGRATIE NA DE TERUGKEER (DE 'AANVULLENDE' ONDERSTEUNING)

Terugkeerders kunnen extra materiële ondersteuning krijgen om een duurzame reïntegratie in het land van terugkeer gemakkelijker te maken. Deze ondersteuning komt bovenop de basisondersteuning. Iedereen die de basisondersteuning kan genieten, komt ook in aanmerking voor de extra ondersteuning bij reïntegratie.

De reïntegratieondersteuning financiert:

> projecten op maat en op initiatief van de terugkeerder
> projecten gericht op een duurzame sociale en economische onafhankelijkheid
> kleinschalige, individuele projecten: een bedrijfje opstarten, een opleiding volgen…
> maar ook: huisvesting, arbeidsbemiddeling, verscheping van goederen

De voorbereiding van een vertrek met reïntegratiesteun duurt gemiddeld dertig dagen.

Twee organisaties (IOM en Caritas International Belgium) helpen de terugkeerder om de reïntegratie uit te werken. Ze brengen hem in contact met een partnerorganisatie in het land van terugkeer.
De partnerorganisatie helpt individuele reïntegratieprojecten op te zetten en te begeleiden. De partnerorganisatie betaalt de uitgaven na de terugkeer. De terugkeerder wordt na aankomst gedurende een bepaalde periode opgevolgd.

ONDERSTEUNING VOOR KWETSBARE GROEPEN

Personen die behoren tot een kwetsbare groep kunnen extra materiële ondersteuning krijgen, bovenop de basisondersteuning en de reïntegratieondersteuning. Kwetsbare groepen zijn:

> niet-begeleide minderjarigen
> zwangere vrouwen
> personen ouder dan 50
> slachtoffers van mensenhandel
> personen met een handicap of ernstige ziekte.

De extra steun moet hun reïntegratie vergemakkelijken.

Opgepast!

De vreemdelingenwetgeving is complex en wordt voortdurend aangepast. De toepassing ervan is onderhevig aan interpretaties.

De meest recente en gedetailleerde informatie vind je op:

www.fedasil.be > vrijwillige terugkeer
www.belgium.iom.int/REAB
www.caritas-int.be
> hulp aan migranten > begeleide vrijwillige terugkeer
www.vmc.be > verblijfsstatuut > illegaal verblijf
www.vreemdelingenrecht.be

Opmerkingen over de informatie op deze fiche kan je sturen naar tine.debosscher@vmc.be

12 Uitwijzing

IN DEZE FICHE

Mensen zonder wettig verblijf kunnen een document krijgen dat hen oplegt binnen een bepaalde termijn (meestal vijf dagen) het land te verlaten. Er bestaan verschillende types documenten.

Wie het **bevel om het grondgebied te verlaten** niet opvolgt, kan opgepakt en opgesloten worden, met als doel een gedwongen uitwijzing.

❶ CONTROLES

De overheid voert controleacties (en eventuele arrestaties) uit:

> op privéterrein (woning) en in het openbaar (straat, park, openbaar vervoer, restaurant)
> op de werkplaats
> in het open opvangcentrum. Mensen zonder wettig verblijf die recht hebben op opvang en in een open centrum verblijven, kunnen er gearresteerd worden met het oog op een uitwijzing. Het centrum informeert hen in principe van die mogelijkheid.
> In de kantoren van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Een arrestatie in de kantoren van DVZ is eerder zeldzaam. De persoon wordt meteen overgebracht naar een gesloten centrum

De politie mag geen controle uitvoeren via de **school** en mag geen kinderen aanhouden tijdens de schooluren om ze te repatriëren. In principe mag ze de kinderen niet opwachten bij de schoolpoort. Dat is wel toegestaan als het gevaar bestaat dat de kinderen op school worden achtergelaten. Of als hun ouders hen thuis niet kunnen opwachten, omdat ze zelf al aangehouden zijn met het oog op uitwijzing. De agenten komen dan in burger en zijn begeleid door een gezinslid of een tolk. De directie van de school moet van elke interventie op de hoogte gebracht worden.

→ zie fiche 03 'Onderwijs'

❷ OP HET POLITIEBUREAU

De politie kan een persoon zonder wettig verblijf meenemen naar het politiebureau om zijn documenten te controleren. Ze neemt contact op met de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). De administratieve vasthouding mag maximaal 24 uur duren. Daarna zijn de volgende beslissingen mogelijk:

> De persoon wordt zonder meer vrijgelaten (komt zelden voor).
> De persoon wordt vrijgelaten met een bevel om het grondgebied te verlaten (komt vaak voor).
> De persoon wordt overgebracht naar een gesloten centrum met het oog op repatriëring binnen enkele dagen of weken.
> De persoon wordt overgebracht naar Zaventem, met het oog op repatriëring de dag zelf.

❸ VERBLIJF IN EEN GESLOTEN CENTRUM MET HET OOG OP REPATRIËRING

Er zijn zes gesloten centra in België.

Mensen zonder wettig verblijf worden er vastgehouden. Een gesloten centrum is een sterk beveiligde plaats, en de bewegingsvrijheid is er beperkt.

Tijdens het verblijf in het gesloten centrum probeert de DVZ de repatriëring of terugkeer te organiseren. Via de autoriteiten van het herkomstland probeert de DVZ de persoon te identificeren en aan een reisdocument te raken.

Hoe lang duurt een verblijf in een gesloten centrum?

> Het verblijf in een gesloten centrum is strikt beperkt tot de tijd die nodig is om de terugkeer te organiseren. Dat mag in principe niet langer dan **twee maanden** duren.

> Het verblijf in het centrum kan maximaal tot **vijf maanden** verlengd worden, als de DVZ kan aantonen dat hij de repatriëring voorbereidt en er een reële kans bestaat dat die binnen afzienbare tijd zal plaatsvinden.
> Als de overheid oordeelt dat de persoon zonder wettig verblijf een gevaar vormt voor de openbare orde of nationale veiligheid, kan het verblijf telkens met één maand verlengd worden, tot **maximaal acht maanden**.
> Een gemiddeld verblijf in een gesloten centrum duurt **35 dagen**.

Het is mogelijk in beroep te gaan tegen de opsluiting bij de raadkamer en tegen de uitwijzingsbeslissing bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

Mensen in een gesloten centrum kunnen ook een vrijwillige terugkeer aanvragen. De sociale dienst kan hen daarover informatie geven. ➔ **Zie fiche 11 'Oriëntatie naar een toekomst buiten België'**

Een gedwongen uitwijzing wordt vaak verhinderd door administratieve problemen: de ambassade wil bijvoorbeeld geen reisdocument afleveren. Ongeveer 30 procent van de aangehouden mensen zonder wettig verblijf wordt weer in vrijheid gesteld. Zij krijgen het bevel om het grondgebied te verlaten.

Bepaalde categorieën worden in principe niet gerepatrieerd: vrouwen die minstens zes maanden zwanger zijn, baby's jonger dan drie maanden, niet-begeleide minderjarigen, ernstig zieken, staatlozen, mensen die een regularisatieaanvraag lopen hebben, of een verlenging van het bevel om het grondgebied te verlaten.
Uitzonderingen zijn altijd mogelijk.

❹ UITSTEL VAN VERTREK

—

Een persoon zonder wettig verblijf die uitgewezen wordt, maar tijdelijk niet kan terugkeren, kan een kort uitstel van vertrek aanvragen bij de DVZ. Bijvoorbeeld door een tijdelijk gezondheidsprobleem of omdat de persoon 'onverwijderbaar' is (identiteit is onbekend, het land van herkomst wil de persoon niet opnemen, …). In dat geval wordt het bevel tot het verlaten van het grondgebied verlengd.

Ook gezinnen met schoolgaande kinderen jonger dan 18 jaar die na de paasvakantie een bevel krijgen om het grondgebied te verlaten, kunnen een uitstel van vertrek vragen tot het einde van het schooljaar.
De aanvraag wordt per fax bij de DVZ ingediend. De DVZ neemt een beslissing. Als er geen (positief) antwoord komt, kan de betrokken overwegen om het via de rechter in kortgeding af te dwingen.

INFOGIDS VOOR HULPVERLENERS EN BEGELEIDERS VAN MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

Veel Vlaamse burgers komen professioneel of als vrijwilliger in contact met mensen zonder wettig verblijf. Scholen, ziekenhuizen, welzijnsvoorzieningen. Lokale verenigingen, gemeentediensten, OCMW's en ga zo maar door.

De levenssituatie van mensen zonder wettig verblijf is vaak heel precair, hun verblijfssituatie complex. De *Infogids* maakt het ingewikkelde juridisch kader toegankelijk.

De Infogids is bedoeld voor hulpverleners en begeleiders van mensen zonder wettig verblijf. Ze helpt om de levenssituatie van mensen zonder wettig verblijf in kaart te brengen en samen met hen na te denken over een zinvol toekomstperspectief, buiten de illegaliteit.

Vooruitgangstraat 323/bus 1 – 1030 brussel
T 02/205 00 50 – F 02/205 00 60
info@vmc.be – www.vmc.be